

U 6930

α

U6930
2

Slovenská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186185425

387463

Ч 6930^а
ТАРАСА

ПЯТІ РОКОВИНИ

У ВІДНІ

26го ЛЮТОГО 1866 РОКУ.

152665

БІБЛІОТЕКА

Товариства „Просвѣта“

у Львові.

424.

кївъ у Відні

Знак *Ш. I., п. 4.*

У ВІДНІ.

ТИСКОМЪ ОО. МЕХИТАРИСТІВЪ.

1866.

ПРОГРАМЪ

декламаторно-музикального вечора

виправленого

руськими академіками у Відні

26го Лютого 1866 року

у память

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

1. *Бесіда всьоїма.*
2. *Пісня: „Чомъ рече домашняя“ (Лаврівського).*
3. *Бесіда чеська.*
4. *Пісні: „Біду собі купила.“*
„Ой підъ гаємъ.“
„Ой на горі та женці жнуть.“
5. *Невольникъ (поемать Шевченка).*
6. *Сольо-сцівъ: „Колись було.“*
7. *„Гамалія“ (поемать Шевченка).*
8. *Пісні: „Стоить явіръ надъ водою.“*
„Ой тамъ на горі“
„Лучино лучинько.“
9. *Коломийки и шумки (флетъ зъ сопроводомъ форте-пјану).*
10. *Сольо-сцівъ: „Послухай“ (Вербіцького).*
11. *Пісня: „Ще не вмерла Україна“ (Вербіцького).*

И 69302

ВСТУПНА БЕСІДА

ЧЕСНИЙ ЗБОРЕ СЛАВЯНСКИЙ!

„Н мене въ семіи великій
Въ семіи вілній, новій,
Не забудьте помянути
Не змиць тихийъ словомъ.“

Шевченко.

Пять літь тому минуло ниньки рано брата Славяне! якъ заревіли звони України, а сумненька вість пронесла ся, що Батька Тараса нестало; пять літь тому минуло, ажъ и ось вірні сини єго громадно зібрались, щобъ звеличати память. —

Соловію нашъ сизокрилий! глибоко ми и до нині сью втрату чуємо; жаль за Тобою є такъ широкий, що хибай втоді вигасне у серцяхъ, коли остатня людина изъ Твого народу загине; Твої діла нами незабуті, Твоя слава пронеслась вже відъ Дніпра славутиці, и добилась на гараздъ всімъ до високого Бєськїду, а пісня твоя звучить за сильно, за принадно, щобъ не потонула у душі кожного на вікі; и не міні слабо-сильному ниньки те все розказати, якъ Ти батьку заходивъ ся коло нашої щербатої долі, якъ пропадавъ Ти серцемъ и душею за подоптанимъ народомъ твоїмъ, якъ побивавъ ся Ти за щаслившовъ будучностевъ єго. —

Братя Славяне! велике діло беру на себе, простїть коли неподужаю єго цілковито сповинти. —

Тарасъ Шевченко родивъ ся въ селі Моринцяхъ, въ повіті Звенигородськїмъ 25 Лютого 1814 року. — Родичі єго були паньскими підданими, закріпоцєними людьми. — Та сама доля дожидала и Тараса. — Щасливий въ хибай дитиня-

чимъ віку ступивъ Тарасъ небавомъ на колючу свою дорогу. Въ 11^{тій} році життя свого ставъ вже круглимъ сиротою безъ батька и матери, и якъ самъ каже, віддали го люде п'яному дякові у школу. — Уже втоді заявлявъ Тарасъ охоту ндъ малярству, учивъ са сеі штуки по змозі . . . та ба! инакъ судьба розсудила. Тарасъ мусівъ статись покоевимъ козачкомъ у свого пана Енгельгарда. — Перетривавши довгий часъ въ такій службі, и заявивши ще більший похінь ндъ малярству, відданий ставъ Шевченко у малярську школу въ Петрівгородъ, де и дякувати славному Брилову викуплено его за 2.500 рублівъ зъ неволи підданства: 22 Цвітня 1838 року. —

Тарасъ вступивъ теперъ на нову дорогу. Довго ще вправді не порушилась пісня у груди его затраваній лихою и гіркою перебутою долею, однакъ позискавши свободу, позискавъ вінъ и свої чисті та неповинні молодечі чуття, и пробудилась широка дума, що мала заявити весь гараздъ и негараздъ того народу зъ которого Шевченко и вийшовъ. —

И хтожъ бувъ цей нарідъ, за которого Тарасъ співавъ? Се бувъ нарідъ нашъ, нарідъ руський; — Сумна его ціла історія — Подоптаний черезъ пришельцівъ Варягівъ вразъ зъ своїми громацькими ясними установами, перетривавъ вінъ тяжкі невзгодни то підъ татарськимъ ярмомъ, то підъ литовськимъ то ляцькимъ пануваннємъ; пробудивъ ся на хвилину за часівъ Гетьманства, зірвавъ ся, мовъ той вихоръ на степу, зъ своєю козаччиною, но зірвавъ ся на те, щобъ оставити лишъ високі могили по собі, а самому, щобъ лягти глибокимъ сномъ. — Довго пробувавъ вінъ у тімъ сні —, и Богъ святій знає, доки була ему така доля судилась, кобъ не рука Всевишнего, що не дає загинати и малій комахині безъ причини, не те цілому 15 милл. народові, не зворушила его до нового красчого життя. — Розділений вразъ изъ смертю Польци попавъ ся вінъ у дві руки. — Его суцність політична загинула, но не пропавъ вінъ самъ. Нарідъ нашъ жіє, и жіє сильно, такъ, що ніяка змога его вже погребати, — бо вінъ жіє духомъ, а духомъ сильнішимъ відъ повківъ козацькихъ а кріпшимъ відъ ратиць и шаблукъ своїхъ чубатихъ прадідівъ. Нарідъ нашъ жіє и буде жити, бо має всі вимінки до суцності своєї. —

Братя Славяне! Спитаєтесь мене, и хтожъ пробудивъ той нарідъ? Скажу — за рукою Божію самъ вінъ повставъ —

Думокъ, казокъ, пісень и розказівъ про перебуту бувальщину було уже такъ много, що годі було не пробуркатись и стати жити новимъ життьемъ. — Настала нова доба, — и неначе по страшній бурі и завирюсі, що знівечила жизнью країну, виростають по всіхъ усюдахъ не зівялі але свіжі и сильні поростки, такъ и стали вигортатись по перебутихъ злидняхъ зъ посередъ нашого народу люде, геніи, які мали повести его до нового красчого, до духовного життя. —

Зъ підъ соломлянихъ стріхъ вилітали сі соколи, сі апостоли правди, а однимъ изъ тихъ сизокрилихъ вірлівъ бувъ и покійникъ нашъ Тарасъ. —

Братя Славяне! Тарасъ відкривъ намъ новий світъ — вінъ неначе піднісъ се закривало зъ за котрого заглянуло сонце и въ наше віконце. — Вінъ то літавъ по нашихъ Украинахъ — розривавъ високі могили, заглядавъ у козацькі гроби — знаходивъ по шляхахъ засохлу кровъ рідню и ворожу, питавъ ся у старихъ перебендівъ про бувалій часъ, и розсудивъ у кінець: Що дарма плакати, дарма тужити за кєрвавою бувальщиною — а здужати намъ на виростецъ до духовної просвіти. — Тій ідеї посвятивъ вінъ ціле своє життя, товъ ідеєвъ переповнені его всі сніви и всі заповіти якіи намъ давъ и якихъ ми кріпко держимось. — На сторожі тихъ поставивъ вінъ найглибшу премудрість, проспівавши:

„Обнімітежъ братя мої
Найменьшого брата,
Нехай мати усьміхнетця
Заплакана мати. —“

Тарасе! тої заповіди ми ніколи не покинемось — Ми знаємъ що угоді гараздъ весь идъ намъ завитає, коли обіймемо любовію такъ щиро другъ друга, якъ сердечно обнимавъ Ти насъ всіхъ. — Мати наша мусить усьміхнутись, бо слова Твої породили вже багато а багато вірнихъ синівъ, а пісня Твоя розлилась вже відъ Сосни до Сяну. —

Ми слухаемъ того голосу, якимъ Ти идъ намъ промовлавъ:

„Полюбіть щиримъ серцемъ
Велику руїну —
Розкуйтеся, братайтеся —
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає

И на небі, а нетільки

На чужому полю —

Ми знаємъ Тарасе що: въ своїй хаті, своя правда

И сила, и воля. —

Прочитали ми вже Твою заповідь — не минули ні титла — розібрали її и спитались давно себе: чїи ми діти, и якихъ батьківъ —? Ми тямимо добре твій наказъ:

„Учітесь, читайте

И чужому научайтесь,

И свого не цурайтесь!“

и страхаємось того проклону, якимъ проклявъ Ти всіхъ, що остатню полатану сорочку зъ матери здирають. Ми боїмось сеї заплати, яку предвістивъ Ти тимъ, що то ніби просвітити хотять нашъ нарідь „современними огнями“, та повести Україну мовъ ту сліпу каліку „за світомъ“, — а ту — Ми боїмось сеї нагороди — ми але не ті лукавці — ми глядаємо гаразду лишень у правді — Це жерело, зъ якого черпатимемъ просвіту и на даль, це закладни до нашої нової хати, це апостоль, котрого словамъ тільки и віримо.

Тому то и ниньки, коли давъ Богъ щасливо Тебе Тарасе поминати обнимаємось всі лишень сімъ заповітомъ. Не козацькихъ бучъ ми бажаємо, не слави: кістьми покривати широкі поля, того всего ми вже поцурались — а бажаємо народної просвіти на народніхъ основахъ, и всего щастя, яке пліне изъ неї. — Правда, довго намъ ще и боротись треба, но безъ борби ніхто не ставъ отаманомъ. — Для насъ Батьку! нема другого Дніпра, немає на світі другої України. Наші сили давно уже посвяченні тому народові, за котрого Ти співавъ, — а котрого Ти бодай зъ підданьства увільненимъ видіти хотівъ — Ми его дальше розкуемъ — розкуемъ зъ оковъ темноти, покажемъ ему правду, и поведемъ до того едену, про якій ти снівъ. Соловію нашъ співучий! Ти лежишь у темній могилі — Твої очі, що такъ любо дивились на Україну покриті червоною китайкою заслугою козацькою. — Поглянь! поглянь на насъ зібранихъ Славлянъ — поглянь на надійнихъ снівъ Твоїхъ, благослови насъ твердою Твоею рукою на всі добрі діла — приголуби насъ до Твого серця такъ, якъ тепло ми Тебе на вікі голубитимемъ — витай духомъ Твоїмъ до насъ на пораду, а поки що . . . молись Богові, щобъ ожила добра слава, слава України! —

XIII.

Невольникъ.

Думи мої молоді
 Понури діти,
 И ви мене покинули! . . .
 Пустку натопнті
 Нема кому . . . , Остався я —
 Та не сиротою, . . .
 А съ тобою, молодою —
 Раю мій, покою —
 Моя зоре досвітная, . . .
 Єдина думо
 Пречистая! . . . ти вітавшъ . . .
 Якъ у того Нуми
 Тая нимфа Егерія, —
 Такъ ти, моя зоре
 Просіяєшъ надомною —
 Ніби заговоришъ —
 Усміхнесся . . . Дивлюся я —
 Нічого не бачу . . .
 Прокинуся . . . серце плаче —
 И очи заплачуть.
 Спасибі зіронько! . . .

Минає

Неясний день мій; вже смеркає;
 Надъ головою вже несе
 Свою неклепаную косу
 Косарь непевный . . . мовчки скосить, —
 А тамъ — и слідъ мій занесе.
 Холодний вітеръ . . . Все минає! . . .
 Згадаєшъ, може, молодая,
 Вилити слезами
 Мою думу, и тихими —
 Тихими речами
 Проговоришъ: я любила
 Єго на сімъ світі —
 И на тімъ світі любитиму . . . —

О, мій тихий світе,
 Моя зоре вечірняя!
 Я буду вітати
 Коло тебе, и за тебе
 Господа благати!

Той блукає за морями,
 Світ̄ нерехожає,
 До́лі — доленьки шукає —
 Немає, немає . . .
 Мов̄ умерла; а той рвеця
 З̄ усїєї сили
 За долею . . . оть-оть догнавь
 И — бебех̄ вь могилу!
 А вь иншого сїромахи
 Ні хати, ні поля,
 Тїльки торба, а сь торбини
 Виглядає доля,
 Мов̄ дитинка; а він̄ її
 Лає, проклинає
 И за чвертку закладає,
 Ні, не покидає!
 Як̄ репях̄ той, учепитця
 За латані поли
 Та й збірає колосочки
 На чужому полі. —
 А там̄ — снопи, а там̄ — скирти,
 А там̄ — у палатах̄
 Сидить собі сїромаха,
 Мов̄ у своїй хаті;
 Така̄ то доля тая, —
 Хоч̄ и не шукайте:
 Кого схоче — сама найде —
 У колїсці найде.

Ще на Україні веселі
 И вольні пишались села
 Тойді, як̄ праведно жили
 Старий козак̄ и діток̄ двох̄ . . .
 Ще за Гетьманщини старої

Давно се діялось колись —
 Такъ, коло полудня, въ неділю,
 Та на Зеленихъ ще й Святкахъ,
 Підъ хатою въ сороці білій
 Сидівъ, зъ бандурою въ рукахъ,
 Старий козакъ.

— И такъ и сякъ!

(Старий міркує, розмавляє)
 И треба — бь — каже, — и трохи шкода,
 А треба буде; два — три годи
 Нехай по світу погуляє
 Та самъ свої пошукає,
 Якъ я шукавъ колись . . . Ярино!
 А де Степанъ? — „А онъ підъ тномъ,
 Неначе вкопаний, стоїть.“
 — А я й не бачу! А идіть
 Лишень сюди, та йдіть обое
 А нуте діти, отакої! —

И вишкаривъ по струнахъ. —
 Старий грає, а Ярина
 Зъ Степаномъ танцює;
 Старий грає, промовляє,
 Ногами тупцює.

„Якъ-би мині лиха та лиха,
 Якъ-би мині свекривонька тиха,
 Якъ-би мині чоловікъ молодий,
 До другої не ходивъ, не любивъ! —

Ой гоць, чики — чики! —
 Та червоні черевики,
 Та троїсти музики;
 Одъ віку до віку
 Я — бь любила — чоловіка!
 Ой гоць! заходивсь,
 Зробивъ хату, ожпнивсь,
 И пічъ затопивъ
 И вечерять наваривъ“

— А нуте, діти, отакої!

И старий піднявся;
 Якъ ударить, якъ ушкварить, —
 Ажь у боки взався. —

„Чи такъ, чи не такъ, —
 Уродивъ пастернакъ,
 А петрушку
 Криши въ юшку, —
 Буде смакъ, буде смакъ!
 Ой такъ, таки такъ,
 Оженивъ ся козакъ:

Кинувъ хату
 И кімнату

Тай потягъ у байракъ.“

— Ні не така вже — нідтопталась
 Стара моя сила,
 Утомився А все це ви
 Такъ розворушили.
 О, бодай васъ! Що то літа!
 Ні вже, не до ладу
 Минулося. Иди лишень
 Полуднувать лагодъ:
 Гуляючи, якъ той казавъ,
 Шматокъ хліба зісти.
 Идижъ, доню А ти, сину,
 Послухавшъ вісти.
 Сідай лишень. Якъ убили
 Твого батька Івана
 Въ шляхетчині, то ти ще бувъ
 Маненькимъ, Степане, —
 Ще й не лазивъ. — „То я не синъ?
 Я чужий вамъ, тату?“ —
 — Та не чужий, стрівай лишень.
 Отъ, умерла и мати,
 Таки твоя, а я й кажу
 Покійній Марині —
 Моїй жінці: а що, кажу,
 Візємъ за дитину —
 Тебе бъ оце? — Добре, каже
 Покійна Марина,
 Чому не взять? — Взяти тебе
 Ми, та й спарували,
 Зъ Яриночкою? до-купи
 А теперъ осталося

Ось-що робить: ти на літі
 И Ярина зрів; —
 Треба буде людей шукать
 Та що — небудь діять.
 Якъ ти скажешь? — „Я не знаю“,
 Бо я думавъ . . . тев . . .“ —
 — Що Ярина сестра тобі?
 А воно не тев,
 Воно просто: любітєся,
 Та й зъ Богомъ до шлюбу.
 А поки що, треба буде
 И на чужі люде
 Подивитись, якъ тамъ живуть:
 Чи орють,
 Чи на ораному сіють,
 А просто — жнуть
 И не молочене віють;
 Та якъ и мелють и ідять —
 Все треба знать.
 Такъ отъ якъ, друже: треба въ люде
 На рікъ, на два піти
 У наймити;
 Тойді и побачимо, що буде.
 Бо хто не вміє заробить,
 То той не вмітє и пожить.
 А ти, якъ дужавшъ, небоже? . . .
 Не думай, коли хочешъ знать,
 Де лучче лихомъ торгувать
 Иди ти въ Січъ. Якъ Богъ поможе, —
 Тамъ наісися всіхъ хлібівъ;
 Я їхъ чимало попоївъ
 И досі нудно, якъ згадаю!
 Коли здобудешъ — принесешъ:
 А коли загубишъ — поживешъ
 Мое добро! то хочъ звичаю
 Козацького наберєся,
 Та побачишъ світа,
 Не такого, якъ у бурсі,
 А живі мисліте
 Съ товариствомъ прочитаєшъ,

Та по-молодечи
 Будешъ Богу молитися
 А не по-чернечи
 Харамаркать. Отакъ, сину! —
 Помолившись Богу,
 Осідлаемъ буланого,
 Тай гайда въ дорогу!
 Ходімъ лишень полуднувать.
 Чи ти вже, Ярино,
 Змайструвала намъ що-небудь.
 Отаке-то, сину! . . —
 „Уже, таточку!“ озвалась
 Изъ хати Ярина. —

Не їстця, не пьєся и сердце не бьєся,
 И очі не бачать, — не чутъ голови!
 Замість шматка хліба — за кухоль беретця.
 Дивитця Ярина та нишкомъ, смієтця,
 — Що се єму стало? Ні їсти, ні пить,
 Нічого не хоче! Чи не занедужавъ?
 Братіку Степане, що въ тебе болить? —
 Ярина питає. Старому байдуже,
 Ніби-то й не чує. — Чи жать, чи не жать —
 А сіяти треба — старий промовляє
 Ніби-то до себе. А нумо вставать;
 До вечерні, може, ще пошкандибаю.
 А ти, Степане, ляжешъ спать,
 Бо завтра рано треба встать
 Та коня сідлатъ. —

„Степаночку, голубчику!
 Чого се ти плачешъ?
 Усміхнися, подивися —
 Хиба ти не бачишъ,
 Що й я плачу? Росердився —
 Богъ знає на кого —
 Та й зо мною не говорить.
 Утечу, ей Богу,
 Та й сховаюсь у бур'яні . . .
 Скажи бо, Степане,
 Може й справді нездужавшъ?

Я зілля достану,
 Я побіжу за бабою . . .
 Може, це зь пристріту?^а
 — Ні, Ярино, мов серце,
 Мій рожевий квіте!
 Я не братъ тобі Ярино!
 Я завтра покину
 Тебе й батька, — на чужині
 Де — небудь загину;
 А ти мене й не згадавсь,
 Забудешь, Ярино,
 Свого брата . . . — „Схаменися!
 Ей Богу, зь пристріту!
 Я не сестра? . . . хто жъ оце я?
 О, Боже мій світе!
 Що тутъ діять? Батька нема,
 А вінъ занедужавъ —
 Та ще й умре. О, Боже мій!
 А єму й байдуже,
 Мовъ смієця. Степаночку,
 Хиба ти не знаєшь,
 Що безъ тебе н таточка
 И мене не стане?“ —
 Ні, Ярино, я не кину,
 А тільки поїду
 Недалеко. А на той рікъ
 Я до вась приїду
 Зь старостами — за тобою
 Та за рушниками . . .
 Чи подавсь? — „Та цуръ тобі
 Зь тими старостами,
 Ще й жартув! — Не жартую,
 Їй Богу, Ярино,
 Не жартую . . . — „Та це н справді
 Ти завтра покинешь
 Мене й батька? Не жартуєшь?
 Скажи бо, Степане, —
 Хиба й справді не сестра я?“ —
 — Ні, мов кохання,
 Мов серце! — „Боже жъ ти мій!“

Чомужъ я не знала
 Була-бъ тебе не любила
 Тай не цілувала . . . Ой ой соромъ
 Пусти мене! Бачишъ,
 Якій добрий! Та пусти бо!
 Їй Богу, заплачу.“ —
 И заплакала Ярина,
 Якъ тая дитина.
 И крізь слези промовляла:
 „Покине! покине!“

Якъ той яворъ надъ водою,
 Степанъ похилився,
 Щирі слези козацькіи
 Въ серці заpekлися,
 Мовъ у пеклі. А Ярина
 То клене, то просить,
 То замовкне, подивитця,
 И зновъ заголосить.
 Несчулися, якъ смерклося;
 И сестру и брата,
 Ніби скованихъ до-купи,
 Заставъ батько въ хаті. —

И світъ наставъ, а Ярині
 Не спитця — ридає.
 Уже Степанъ изъ криниці
 Коня напуває. —
 И вона зъ відрами побігла
 Ніби за водою
 До криниці. А тимъ часомъ
 Запорозьку зброю
 Старий винісъ изъ комори.
 Дивитця, радіє,
 Приміряє, ніби знову
 Старий молодіє.
 Та й заплакавъ. — Збров моя,
 Збров золотая!
 Літа мої молодін,

Сило молодая!
 Послужи, моя ти збров,
 Молодїй ще силі,
 Послужи йому такъ щиро,
 Якъ мині служила! —

Вернулися одъ криниці
 И Степанъ сідлає
 Коня, свого товариша,
 Й жупанъ надіває.
 А Ярина дає зброю,
 На порозі стоя;
 Степанъ її надіває,
 Та плачуть обов. —
 И шаблюка, мовъ гадюка,
 Й ратице — дрючина,
 Й самональ семнияденний
 Повисъ за плечима.
 Ажъ зомліла, якъ узріла:
 А старий заплакавъ,
 Якъ побачивъ на коневі
 Такого юнака.
 Веде коня за поводи
 Та плаче Ярина;
 Старий батько иде рядомъ,
 Научає сина:
 Якъ у війську пробувати,
 Старшинъ шанувати
 Товариство поважати
 Въ таборъ не ховатись.
 — Нехай тебе Богъ заступить! —
 Якъ за селомъ стали
 Сказавъ ватько, та всі трое
 Разомъ заридали.
 Степанъ гукнувъ, а курява
 Шляхомъ піднялася.
 — Не барися, мій синочку,
 Швидче повертай ся! —
 Сказавъ старий. А Ярина,
 Мовъ тая ялина

При долині, похилилась . . .
 Мовчала Ярина.
 Тільки слези утирає,
 На шляхъ поглядає;
 Изъ куряви щось вигляне
 И зновъ пропадає;
 Ніби шапка черезъ поле
 Котитця, чорніє,
 Пропадає, мошечкою
 Тільки, тільки мріє,
 Тай пропало. Довго, довго
 Стояла Ярина
 Та дивилась, чи не виріє
 Знову комашина
 Изъ куряви. Не вирнула —
 Пропала! И знову
 Заплакала Яриночка
 Та й пішла додому. —

Минають дні; минає літо;
 Настала осінь, шелестить
 Пожовкле листя; мовъ убитий
 Старий підъ хатою сидить —
 Дочка нездужав. Ярина!
 Єго єдина дитина
 Покинуть хоче. Зъ кимъ дожить,
 Добити віку вікового?
 Згадавъ Степана молодого,
 Згадавъ свої благі літа
 Згадавъ — та й заплакавъ
 Багатий сивий сирота. —

— Въ Твоїхъ рукахъ все на світі,
 Твоя всюди воля!
 Нехай буде такъ, якъ хочешъ, —
 Така моя доля! . . . —
 Старий вимовивъ, и нишкомъ
 Богу помолився;
 Та й пішовъ собі зпідъ хати
 Въ садокъ походити.

И барвінкомъ, н рутою
 И рястомъ квічає.
 Весна землю, мовъ дівчинну
 Въ зеленому гаї;
 И сонечко середъ неба
 Опинилось — стало,
 Мовъ женихъ той, молодую
 Землю оглядало.
 И Ярина вийшла зъ хати
 На світъ Божий глянуть,
 Ледве вийшла; усміхнеться,
 То піде, то стане,
 Розглядає, дивуетця,
 Та любо, та тихо,
 Ніби вчора народилась . . .
 А лютеє лихо
 Въ самімъ серці ворухнулось
 И світъ запалало.
 Якъ билина підкошена,
 Ярина схилалась;
 Якъ зъ квіточки роса вранці —
 Слезі полилися . . .
 Старій батько коло неї
 Якъ дубъ похилився. —

Одужала Яриночка.
 Идуть люде въ Київъ
 Та въ Почаївъ помолитись,
 И вона йде зъ ними.
 У Києві великому
 Всіхъ святихъ благала
 У Мижигорського Спаса
 Тричі причащалась;
 У Почаєві святому
 Ридала — молилась,
 Щобъ Степанъ той, доля тая,
 Їй хоча приснилась. —
 Не приснилась! . . . Вернулася . . .
 Знову забіліла
 Зіма біла. За зімою

Зновъ зазеленіла
 Весна Божа. Вийшла зъ хати
 На світъ дивуватись
 Яриночка, та не Бога
 Святого благати,
 А нищечкомъ у ворожки
 Про вго спитати . . .

И ворожка ворожилз,
 Пристріть замовляла,
 Таланъ-долю та весілля
 Зъ воску вилвала
 — Онъ бачишь: кінъ осідланий
 Тунав ногою
 Підъ козакомъ; а онъ-де иде
 Дідусь зъ бородою
 Ажъ до колінъ. Ото гроші;
 Якъ би догадався
 Козакъ отой злякать діда
 Злякавъ! — та й сховався
 За могилу, лічить гроші
 А онъ знову шляхомъ
 Козакъ иде, ніби старець,
 То, бачъ, ради страху,
 Щобъ Ляхи, або татари
 Часомъ не сніткала. —
 И радесенька Ярина
 Додому верталась. —

Уже третій и четвертий
 И п'ятий минає
 Не малий рікъ, а Степана
 Немає, немає!
 И стежечка-доріжечна,
 Яромъ та горою
 Утоптана до ворожки,
 Поросла травою, —
 Нема вго! . . . У черниці
 Косу роспітає

Безталанна; коло неї
 Падає, благає
 Старий батько — хочь лігечко,
 Хочь Петра діждати,
 Хочь Зеленої неділі

Діждались, и хату
 Уквічали гарнесенько,
 И вь сорочкахъ білихъ
 Невеселі, мовь сироти,
 Підъ хатою сіли.
 Сидять собі та сумують
 Слухають . . . щось грає
 Ловь на кобзі, на улиці,
 И ніби співав . .

Д у м а.

„У неділю вранці рано
 Синє море грало
 Товариство кошового
 На раді прохало:
 „Благослови, отамєне,
 Байдаки спускати,
 Та за Тендеръ погуляти
 Турка пошукати.“
 Чайки и байдаки спускали
 Гарматами рєштували,
 Зь Дніпрового гирла широкого випливали,
 Середь ночі темної,
 На морі синєму,
 За островомъ Тендеромъ потонали, пропадали . . .
 Одинъ пропадає
 Другий виринає
 Козацтву-товариству изъ синєї фиді рукою махає
 И зично гукає:
 „Нехай вамъ панове-товариство Бігъ допомагає“ . . .
 И вь синій фиді потодає пропадає . . .
 Тільки три чайки, слава Богу . .

Отамана курінного
 Сироти Степана молодого.
 Синє море не втопило
 А вь Турецьку землю Агариньську
 Безь кормиль прибило.
 Тоді сироту Степана
 Козака лейстрового
 Отамана молодого
 Турки — Яничари ловили
 Зь гармати гримали
 Вь кайдани ковали,
 Вь тяжку неволю завдавали
 Ой Спасє нашъ Мижигорський.
 Чудотворний Спасє!
 И лютому ворогові
 Не допусти впасти
 Вь Турецькую землю тажкую неволю
 Тамъ кайдани по три пуди,
 Отаманамъ по чотирі . . .
 И світа божого не бачать, не знають.
 Підь землею камінь ламають,
 Безь сповіди святої умирають
 Якъ собаки здихають.
 И згадавъ сирота Степанъ вь неволі
 Свою далеку Україну,
 Нерідного батька старого
 И коника вороного
 И нерідну сестру Ярину . . .

Плаче ридає,
 До Бога руки здіймає,
 Утікає на вольную волю . . .
 Уже на третєму полі
 Турки Яничари догнали,
 До стовпа вязали,
 Очі виймали
 Гарячимъ залізомъ випікали,
 Вь кайдани кували
 Вь тюрму посадили
 Та й замордували“

Оттакъ на улиці підъ тиномъ
 Ще молодий кобзарь стоявъ.
 И про невольника співавъ.
 За тиномъ слухала Ярина
 И не дослухала — упала.
 „Степаночку Степаночку!
 Кричала ридала
 „Степаночку моє серце!
 Дежъ це ти барився?
 Тату Тату идіть сюди
 Идіть! подивітесь!“ —
 Прійшовъ старий, розглядав,
 И свого Степана
 Не пізнав. Таке зъ вго
 Зробили кайдани.
 — Сину мій безталанний!
 Моя ти дитино!
 Де ти въ світі погубавшъ,
 Сину мій єдиний? —

Плаче старий, та ридає
 Й Степанъ сліпий плаче:
 Невидющими очима
 Мокъ сонце нобачивъ.
 И беруть вго підъ руки
 У ведуть у хату;
 И вітає Яриночка
 Мовъ рідного брата;
 И голову єму змила
 И ноги умила
 И въ сорочці тонкій, білій
 За стіль посадила;
 Годувала напувала,
 Положила спати
 У кімнаті — и тихенько
 Вийшла зъ батькомъ зъ хати.

Черезъ тиждень безъ старостівъ
 За Степана свата
 Старий свою Яриночку,

И Ярина въ хаті . . .
 „Ні не треба, мій таточку,
 Не треба Ярино! —
 Степанъ каже „Я загинувъ
 На віки загинувъ
 За що жь свої молоді
 Ти літа погубишь
 За калікою, Ярино? —
 Насміютця люде,
 И Богъ святий покарає
 И прожене долю
 Зь цієї хати веселої
 На чужее поле . . .
 Ні Ярино! Богъ не кине
 И знайде дружину;
 А я піду въ Запорозжя
 Тамъ я не загину.
 Нагодують. — Ні Степаненку
 Моя ти дитино!
 И Господь тебе повинне,
 Якъ ти насъ повинешъ —
 Оставайся Степаночку;
 Коли не хочь братись,
 То такъ будемь: я — сестрою
 А ти будешь братомъ
 И дітьми ему обов,
 Баткові старому.
 Не йди одь насъ, Степаночку,
 Не кидай насъ знову! . . .
 Не покинешь? . . . — „Ні, Ярино!“
 И Степанъ остався.
 Зрадівъ Старий мовъ маленькій,
 Ажъ за кобзу взявся,
 Хотівъ вшкварить метелицю
 Зь усіві сили
 Та не вшкваривъ . . .

Підъ хатою

Усі трое сіли.
 „Роскажи жь ти намъ, Степане,
 Про свою нѣдолю;

Бо и я таки гулявъ колісь
 Въ турецькій неволі. —
 — „Оте жъ мене, вже слішого
 На світъ виускали
 Зъ товариствомъ. Товариство
 На Січъ прямувало
 И мене взяло зъ собою
 И черезъ Балкани
 Простовали ми въ Україну
 Вольними ногами,
 А на тухому Дунаю
 Насъ перебігають
 Січовики-Сапорозці
 И въ Січъ завертають . . .
 И розказують и плачуть,
 Якъ Січъ руйнували,
 Якъ Москалі срібло злото
 И свічі забрали
 У Покрові; якъ козаки
 Въ почі утікали
 И на тихому Динаю
 Новимъ кощемъ стали;
 Якъ Цариця по Києві
 Зъ Нечосомъ ходила . . .

— — — — —
 И якъ стени Запорозькі
 Тоді поділили,
 И нанамъ, на Україні,
 Людъ закріостили . . .

— — — — —
 Оттакъ тату! Я щасливий
 Що очей не маю
 Що нічого того въ світі
 Не бачу й не знаю . . .

— — — — —
 Оттаке-то! тяжко тату
 Изъ своєї хати
 До Турчина поганого
 Въ сусіди прохатись.
 Теперъ кажуть, въ Слободзеі

Останки збірає
 Головатий, та на Кубань
 Хлопцівъ підмовляє . . .
 Нехай ему Богъ поможе!
 А що зъ того буде —
 Святий знає: почувмо,
 Що розкажуть люде, —
 Отакъ вони що-день Божий
 У двохъ розмовляли
 До півночі, а Ярина
 Господарювала
 Та святихъ отіхъ благала . . .
 Таки жъ ублагала:
 На всеїдній у неділю
 Вона спарувалась
 Зъ слінимъ своїмъ . . .

Такее то

Скоїлось на світі,
 Мої любі дівчаточка
 Рожевні квіти:
 Такее то. Одружнись
 Мої молоді.
 Може воно й не до ладу,
 Та що маю діять,
 Коли таке сподіалось.

Рікъ уже минає
 Уже и другий: Зъ дружиною
 Ярина гуляє
 По садочку. Старий батько
 Сидить коло хати.
 Та вчить внука пузанчика
 Чоломъ отдавати . . .

Т. Шевченко.

Г а м а л і я.

„Ой нема, нема ні вітру, ни хвилі
 Изъ нашої України!
 Чи тамъ раду радять, якъ на Турка стати,
 Не чуємо на чужині.
 Ой повій, повій вітре, черезъ море
 Та зъ Великого Лугу,
 Суши наши слёзи, заглиши кайдани,
 Розвій нашу тугу.
 Ой заграй, заграй, синесеньке море,
 Та підъ тими байдаками,
 Що плвуть козаки, тільки мріють шапки,
 Та на сей бікъ за нами.
 Ой Боже нашъ, Боже, хочъ и не за нами,
 Неси Ти їхъ зъ України;
 Почуємо славу, козацькую славу,
 Почуємо, та й загинемъ.“

Оттакъ у Скутарі козаки співали;
 Співали сердеги, а слёзи лились;
 Лилися козацькі, тугу домовляли.
 Босфоръ ажъ затрясся, бо зъ роду не чувъ
 Козацького плачу; застогнавъ широкій
 И шкурою, сірий бугай, стрепенувъ,
 И хвилю, ревучи, далеко-далеко
 У синее море на ребрахъ пославъ.
 И море ревнуло Босфорову мову,
 У Лиманъ погнало, а Лиманъ Дніпрові
 Тую журбу-мову на хвилі подавъ.
 Зареготався дідъ нашъ дужий,
 Ажъ піна зъ уса потекла.
 „Чи спишъ, чи чуешъ, брате Луже?
 Хортице сестро?“

Загула

Хортиця зъ Лугомъ: „Чую, чую!“
 И Дніпръ укрили байдаки,
 И заспівали козаки;

„У Туркені, по тімъ боці,
Хата на помості.

Гай, гай! море, грай,
Ревн, скелі ламай!
Поїдемо зъ гости.

„У Туркені у кишні
Талари-дукати.

Не кишні трусить,
Ідемъ різать, палить,
Братівъ визволяти.

„У Туркені яничари
И баша на лаві.

Гой ги, вороги!
Мы не маемъ ваги!
Наша воля и слава!“

Пливуть собі співаючи;
Море вітеръ чує.
Попереду Гамалія
Байдакомъ керує.

Гамаліє, серце мліє:
Сказалося море.
Не злякає! и сховались
За хвилі — за гори.

Дрімає въ харемі — въ раю Византія,
И Скутарь дрімає; Босфоръ кликотить,
Неначе снажений; то стогне, то вне:
Ему Византію хочетця збудить.
„Не буди, Босфоре: буде тобі горе,
Твої білі ребра пескомъ занесу,
У муль поховаю! (реве синє море).
Хиба ти не знаєшъ, якихъ я несу
Гостей до султана?“

Тако море спиняло
(Любило завзятихъ чубатихъ Славянъ),
Босфоръ схаменувся. Туркеня дрімала.

Дрімавъ у харемі ледачий султанъ.
Тільки у Скутарі, въ склену, не дрімають
Козаки сердеги. Чого вони ждуть?
По-своєму Бога въ кайданахъ благають,
А хвилі на той бівъ ндуть та ревуть.

„О милий Боже України!
Не дай пропасти на чужині,
Въ неволі волнимъ козакамъ!
И соромъ тутъ, и соромъ тамъ —
Вставать съ чужої домовини,
На судъ Твій праведний прийти,
Въ залізахъ руки принести,
И передъ всіми у кайданахъ
Стать козакові“

— Ріжъ и бий!

Мордуи невіру бусурмана!
Кричать за муромъ. Хто такий?
Гамаліе, серце мліе:
Скутарь, снаженіе!
„Ріжте, бийте!“ на фортеці
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара,
Ревуть, лютують вороги;
Козацтво претця безъ ваги —
И покотились яничари.
Гамалія по Скутарі —
По пеклу гулає,
Самъ хурдигу розбиває,
Кайдани ламає.
„Вилітайте, сірі птахи.
На базаръ до паю!“
Стрепенулись соколята,
Бо давно не чули
Хрещеної тії мови.
И нічъ стрепенулась:
Не бачила стара мати
Козацької плати.

Не лякайся, подивися
 На бенкетъ козачий.
 Темно всюди, якъ у будень,
 А свято чимале.
 Не злодіи зъ Гамаліємъ
 Ідять мовчки сало
 Безъ шапки. „Засвітимо!“
 До самої хмари
 Съ щоглистими кораблями
 Палає Скутара.
 Византія пробуркалась,
 Витріщає очи,
 Переплива на помогу,
 Зубами скрегоче.

Реве-лютує Византія,
 Руками берегъ достає;
 Достала, зивнула, встає —
 И на ножахъ въ крові німіє.
 Скутарь, мовъ пекло те, палає;
 Черезъ базари кровъ тече,
 Босфоръ широкий доливає,
 Неначе птахи чорні въ гаї,
 Козацтво сміливо літає.
 Ніхто на світі не втече!
 Огонь запевлихъ не пече.
 Руйнують мури, срібло-зото
 Несуть шапками козаки
 И насипають байдаки.
 Горить Скутарь, стиха робота,
 И хлопці сходятьця; зійшлись
 Люльки съ пожару закурили,
 На байдаки, та й потягли,
 Рвучи червені гори-хвилі.
 Пливуть собі, ніби зъ дому,
 Такъ буцімъ гуляють,
 Та, звичайне Запорозці,
 Пливучи співають:

„Нашъ отаманъ Гамалія,
 Отаманъ завзятий,
 Забравъ хлопцівъ та й поїхавъ
 По морю гуляти, —
 По морю гуляти,
 Слави добувати,
 Изъ Турецької неволі
 Братівъ визволяти.
 Ой приїхавъ Гамалія
 Ажъ у ту Скутару, —
 Сидять брати Запорозці,
 Дожидають карн.
 Ой якъ крикнувъ Гамалія:
 „Брати, будемъ жити, —
 Будемъ жити, вино пити,
 Яничара бити,
 А курені килимами,
 Оксамитомъ крити!“
 Вилітали Запорозці
 На ланъ жито жати;
 Жито жали, въ кони клали,
 Гуртомъ засцівали:
 „Слава тобі, Гамаліє,
 На весь світъ великий, —
 На весь світъ великий,
 На всю Україну,
 Що не давъ ти товариству
 Згинуть на чужині!“

Пливуть співаючи; плыве
 Позадъ завзятий Гамалія:
 Орелъ орлить мовъ стереже;
 Изъ Дарданелівъ вітеръ віє,
 А не женетця Византія:
 Вона боїтця, щобъ Чернець
 Не засвітивъ Галату знову,
 Або гетьманъ Іванъ Підкова
 Не кликнувъ въ море на ралець.
 Пливуть собі, а изъ-за хвилі
 Сонце хвилю червонить;

Передъ ними море мило
Гомонить и кликотить.

Гамаліе, вітеръ віе
Ось-ось наше море!
И сховалися за хвилі —
За рожеві гори.

Голосъ братівъ Чехівъ про Тараса.

Shromaždění Slované a bratři!

Bratři Rusíni slaví památku svého velkého a slavného básníka Ševčenka. Oni ctí v něm jeho neocenitelné zásluhy o lid pro který pěl a trpěl.

Jmenovaný však básník odebral se na věčnost, by si od strastí a klopoty zemské odpočinul; mnoho však synů národa svého nařká o něho, ano všecken lid jest smutkem jat.

V tomto posvátném truchlení přísáhalo sobě 15 milionů bratrskou lásku, a vytrvání ve všech strastech. Ano 15 milionů jest našich bratrů Rusínů, kteří na dvě části rozdělení, a může to býti dílem naší výmluvou, že jsme tak málo o nich znali. —

Jen vysoké mohyly značí jich otčinu, a chovají slavnou jich minulost. Slavné činy oné minulosti, její kletby, slze a lásku opěvoval Ševčenko. Činy kletby jeho umlkly, protože struny srdce přestaly zníti, ale slze lásky jsou zaneseny větrem do šírého světa. — Jeho myšlenky, jeho idey nesklonily se v hrob, ony žijí. —

Veliká budoucnost má teprv nastati. —

Bratři! myšlili bychom se velice, kdybychom myslili, že Ševčenko jen pro neštěstí svých sourodáků slzel; i pro vyšší cíl ozýval se tlukot srdce jeho. — Musíme ho za muže považovati, kterýž idey vzdělané Evropy kázal, chtěje tak vzdělání mezi západem a východem zprostředkovati, a žil v Ukrajině. —

Vidíme tedy, že všechno člověčenstvo mu bylo korunou, kterou září pravé vzdělanosti ozdobiti obmyslel, a v této koruně byl veškerý slovanský národ jakožto drahé perly, jichžto lesk vše klamné vzdělání zastíňuje a bratra bratru v pravém světle ukazuje. —

Jest-li Ševčenko kletbou stihal minulost bratrů Polaků, tak zlořečil jen dějinám, litoval však ubohého národa, kterýž moderní ale nepravou vzdělaností svých náčelníků i jinými příčinami sveden bez vesla sem a tam sebou metati dal. — Poláci poslouchali a uznávali Ševčenkovo pravdivé káraní, čítali jeho díla; krásný to úkaz! —

Jest-li ale zesnulý proti Rusům pěl, tak je chtěl jen povolnějším Ukrajincům učiniti; neb miloval svůj národ. —

I Rusové vážili si Ševčenka. —

Nuže! bratři, spojme sve smýšlení s těmito Rusíny, kteří dnes ve Vídni lásku svou osvědčují slavnému básníku; ctěmež památku velikého muže v Slovanstvu!

Sláva a čest mu!

Slovane! Ku konci chci se ještě zmíniti o krásných slovech zesnulého pěvce, kterážto čteme v jeho básni našemu proslulému Šafaříkovi věnované. — Bratři moji, Šafaříkovi slze ronily se po tváři, když tuto báseň četl.

Ševčenko praví:

I chci se k Bohu modliti, aby všichni Slované dobrými bratry a syny světla se stali. Potom opona přetvářek spadne, pravda se ve svém světle objeví, bude co nejsvětější ctěna. Muži takoví pak svět svobodou a mírem obdaří. —

226 pt

22

